

KNJIGA O CRNOGORSKIM KINEMATOGRAFIMA

(Luka I. Milunović, Crnogorski kinematografi 1908-1914, Crnogorska kinoteka, Podgorica, 2018.)

Piše: Nenad Stevović

Krajem prošle godine, u izdanju Crnogorske kinoteke iz Podgorice, izašla je monografija „Crnogorski kinematografi 1908-1914“ autora Luke I. Milunovića sa Cetinja, pasioniranog istraživača kulturne baštine Crne Gore. Priređivač i autor više knjiga iz istorije crnogorskog pozorišta, naročito za period do kraja samostalnosti crnogorske države 1918. godine, ovoga puta je svoje istraživanje posvetio značaju prvih crnogorskih kinematografa za kreiranje kulturnog miljea Crne Gore do početka Prvog svjetskog rata.

Studija o početku kinematografije u Crnoj Gori je podijeljena na više poglavlja. Nakon Predgovora od strane izdavača, u uvodnom dijelu se piše „O prilikama u kulturi Knjaževine Crne Gore s kraja 19. i početka 20. vijeka“. U poglavlju „Crnogorski kinematografi 1908-1914“, kroz sedam cjelina govori se o prvim susretima Crnogoraca sa pokretnim slikama; osnivanju i prvoj godini rada domaćega kinematografa; o njegovim prvim vlasnicima; zatim se bavi temom „Domaći kinematografi i jubilarne svečanosti 1910. godine“, a iza toga „Domaći kinematografi u Kraljevini Crnoj Gori“, kao i „Domaći kinematografi u godinama ratova“. Slijede autorova „Zaključna razmišljanja“. U završnom dijelu knjige, kao prilozi ovom tekstualnom sadržaju, dati su „Pregled kinematografskih predstava i naziva prikazanih filmova“, Bibliografija na temu „Crnogorski kinematografi“, „Izbor dokumenata i tekstova iz periodike“, „Rezime“, „Izvori i literatura“, te najzad poglavlja „Uz ovo izdanje“ i dragocjeni Indexi: „Nazivi filmova“ i „Imena“.

Iz autorovih istraživanja i izlaganja saopštenih u ovoj knjizi, saznajemo, da su Petrovići prvi put posmatrali neku filmsku predstavu 1898. godine u Italiji, u kraljevu dvorcu u Napulju. Vojvoda Gavro Vuković piše o kinematografskoj predstavi 1899. godine prilikom posjete knjaza Nikole turskom sultanu, dok „Glas

Crnogorca“ u broju 45. iz 1889. godine donosi tekst „Geografička panorama“ u kojem obavještava da su u „Zetskom domu“ na Cetinju, prikazane slike iz prirode iz svih „svjčkih krajeva“. Autor je bio Eduar Kaštiani. U ljeto 1902. godine prvu filmsku projekciju u Knjaževini Crnoj Gori upriličio je putujući bečki bioskop „Uranija“, vlasnika Ferdinanda Somođia. Tom prilikom snimljen je i prvi film o Crnoj Gori. Nosio je naziv „U Crnim brdima, na crnogorskom knjaževskom dvoru“ a prikazan je u Beču 1. novembra iste godine. „Glas Crnogorca“ u broju 49. iz 1907. godine daje tekst „Bioskop na Cetinju“, koji se odnosi na filmsku predstavu gostujućeg bioskopa. Vlasnik bioskopa Miloš Gavrić je tada od nadležnih vlasti dobio dozvolu da prikazuje filmove cetinjskoj publici 15 dana.

Na Cetinju je 1908. godine stigao aparat za prikazivanje filmova i počeo sa radom prvi stalni domaći kinematograf u Knjaževini Crnoj Gori. O tome vijest donosi „Cetinjski vjesnik“ u broju od 3. septembra 1908. godine. Vlasnici kinematografa su bili cetinjski preduzetnici, Blažo Bratičević i Ljubomir Tamindžić, a bioskop je bio lociran u kući trgovca Petka Pajovića. U jubilarnoj 1910. godini pri proglašenju Crne Gore za kraljevinu, zapažen je bio foto i filmski snimateljski rad Rudolfa Mosingera i njegovog „Svjetlotiskarskog zavoda“ iz Zagreba. Postoje indicije da je i hrvatski pionir kinematografije Josip Karaman snimao jubilarne svečanosti na Cetinju. Te godine je bioskopske predstave davao Tamindžić, a naredne dvije godine prikazivane su u Zetskom domu i na Dvoru. O njima Milunović piše u poglavlju „Domaći kinematografi u godinama ratova“. Milunović dalje govori i o kinofikaciji Podgorice i Nikšića, đe su se tim poslom bavili Niko Džanjević i Branko Šobajić. Iz autorove bibliografije saznajemo da je u tematskom periodu od 6 godina, kojim se studija bavi, prikazano oko 250 filmova koji potvrđuju fakat, kako su crnogorski gradovi razvijali svoj ukus u procesu razvoja filmske umjetnosti i kako su dobijali razvijeniji urbani profil.

Ovom monografijom, na temu filmske umjetnosti i kulture u Crnoj Gori do početka Prvog svjetskog rata, autor je dao značajan prilog istoriji crnogorske kulturne baštine. Uprkos nezdašnosti arhivskih fondova Luka I. Milunović je istraživačkim pregnućem uspio sublimirati, u svojevrsni enciklopedijski priručnik kulture, nezaobilaznu građu za sve one koji dalje budu istraživali istoriju crnogorske kinematografije.